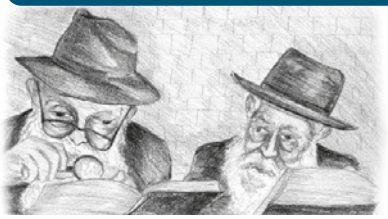
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויקהל ■ כ"ו אדר א' תשפ"ד ■ 06.03.2024 ■ גליון מס' 776

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

קרא ה' בשם בצלאל
הגמרא במסכת ברכות [נה א] אומרת: ש"אין מעמידים פרנס על הציבור...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
מקבץ שאלות בעניין 'דמי שדכנות', חלקם הגיעו למערכת, וחלקם הוספתי...
המשך בעמ' 3

חָדָשׁ וְחָשֵׁב
בחלוקת התפקידים שנתנה לעושי המלאכה, יחד עם הממונים עליהם...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
זמן נקט
בימי בין הזמנים שעברו עלינו לטובה, החלפתי דירה עם אחי שגר באשדוד...
המשך בעמ' 6

שביבים
- זהירות בדיבור
- התולה הגניבה באחרים
- הקטע בספה"ק 'נועם אלימלך' - המסוגל לשמירה ולרפואה
- ריח החמין

המשך בעמ' 8

מטבע של אש

/ הרב יוסף גערליצקי, שליח הרבי מליובאוויטש לתל אביב-יפו ורב מרכז תל אביב

על הפסוק "זה יתנו" (ל', י"ג) שקוראים בפרשת שקלים, אומרים חז"ל ורש"י מביא זאת בפירושו על התורה, "אמר רבי מאיר כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו כזה יתנו" (שמות רבה). ואינו מובן למה הקב"ה היה צריך להראות למשה רבנו 'מטבע של אש' (=והראהו). את מנורת המקדש מובן שהקב"ה היה צריך להראות למשה רבנו משום שהתקשה בה כי הגביעים, הכפתורים והפרחים צריכים להיות מקשה אחת ("מקשה תיעשה המנורה") מה שאין כן במחצית השקל לכאורה מה הקושי עד כדי כך שהקב"ה הראה לו מחצית השקל של אש?

ואדרבא אם כבר נתקשה משה, מתאים שהקב"ה יראה לו מחצית השקל רגיל שיש לו משקל גשמי ולא מטבע של אש.

ויובן בהקדם הביאור במצוות נתינת מחצית השקל, בה קיימים 2 דינים:

א. צריכה להיות נתינה אחת, כפי שהרמב"ם פוסק בהלכות שקלים: "ואינו נותנה בפעמים רבות. היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולל כאחת בפעם אחת".

ב. צריכים לתת מטבע של מחצית השקל מכסף ולא שווה כסף בשווי של מחצית השקל, כפי שהגאון הרוגוצ'ובי מסביר שמחצית השקל הרי זה גדר של קרבן, בדין של כפרה ואין נתינה לחצאין. כפי שרש"י מסביר (פסוק ט"ו) "לכפר על נפשותיכם" -שהקורבנות לכפרה הם באים.

על פי יובן למה רש"י מפרש, הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו, 3 היסודות: רוח, מים ועפר נמדדים לפי כמותם והנפח שהם תופסים. מה שאין כן ביסוד האש, היא אינה נמדדת לפי המקום שהיא תופסת ואינה מוגבלת בשטח או בנפח. מהותה של האש היא יותר איכותית ואף אש קטנה מתפשטת והולכת.

בעומק יותר יובן על פי פירוש התוספות (חולין, מ"ב, א').

מה יוכל אדם ליתן עבור כופר נפשו, איך אפשר שע"י נתינת מחצית השקל, תהיה כפרה לנפש? ולכן הראה לו הקב"ה "מטבע של אש". הקב"ה מראה ומגלה למשה רבנו ומבקש שיסתכל ויביט בעומק ואז יראה, שכשיהודי עושה מצוה הרי הוא משקיע כל שלהבת האש של נשמתו בתוך המצוה, וזה חודר בכל כוחות נפשו עד למטה מטה בתוך 'משקלה' של מחצית השקל, שמתגלה בתוך מעשה המצוות של כל יהודי.

ההוראה שעלינו ללמוד מכאן בעבודת ה', קורה שיהודי אין לו חיות ועונג בלימוד התורה וקיום המצוות, ומקיים את המצוות "כמצוות אנשים מלומדה" - כגוף בלי נשמה, עד כדי כך שצריך לכפות את עצמו לקיים המצוה. ועל כך ההוראה: יהודי צריך לדעת שקיים בתוכו בחינת משה רבנו, כפי שהגמרא אומרת (ברכות ל"ג, ב'). ובעל התניא מסביר זאת בארוכה (תניא פרק מ"ב), על הפסוק 'מה הוי' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך' שואלת הגמרא האם יראת ה' היא דבר קטן? ומתרצת הגמרא אכן לגבי משה רבינו הרי זה דבר קטן, שואל אדמו"ר הזקן הרי כתוב בפסוק "מעמך" מכל יהודי, ומסביר שלכל נפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבנו ע"ה, כי הוא משבעת רועים הממשיכים חיות ואלוקות לכללות נשמות ישראל ונקרא 'רעיא מהימנא' (=רועה נאמן). וזה גופא פועל 'זעזוע' (הצתת אש/תמריץ) לעבודת ה' לעורר את המטבע של אש שבקרבו.

לאידך יש כאן הוראה נוספת בעבודת ה' כשיש יהודי שבינתיים אינו מתנהג כפי שמתאים לבן אברהם, יצחק ויעקב, הרי זו זכות וחובה על כל יהודי לקרבו ללימוד התורה וקיום מצוותיה. יש הטוענים מה חשוב להניח איתו תפילין ויקרא 'קריאת שמע', בעת שעדיין היהודי אינו מבין ואין לו רצון, ולמה

להכריחו להניח תפילין? וטוען, שמקודם ילמד ויבין עד שיונח בשכלו שחשוב לקיים תורה ומצוות, ואח"כ יתחיל להתקרב ולקיים תורה ומצוות.

על כך באה ההוראה מ'מחצית השקל'. כאשר יהודי מקיים מצוה ללא תענוג או רצון ואפילו מתוך הכרח, מראה לו הקב"ה שלאמיתו של דבר, עשייה זו היא מטבע של אש ונובעת מהאש של עצם הנשמה שהיא רצונו האמיתי של היהודי וסוף סוף יגיע לקיים תורה ומצוות (כי 'מצווה גוררת מצוה') עם כל ההתלהבות ואש של נשמתו. וכל זה יזרז את הקרבת הקורבנות בביהמ"ק השלישי, שבאש אתה עתיד לבנותה, ואני אהיה לה חומת אש סביב במהרה בימינו ממש, ע"י משיח צדקנו שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה מיד. (מיוסד על שיחת קודש של כ"ק הרבי מליובאוויטש).

קרא ה' בשם בצלאל

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הגמרא במסכת ברכות [נה א] אומרת: ש"אין מעמידים פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכים בציבור" ולומדת זאת ממה שנאמר: 'ויאמר משה: ראו קרא ה' בשם בצלאל'" וכך מבארת הגמרא את הכתוב: "אמר לו הקב"ה למשה: משה הגון עליך בצלאל? אמר לו: רבש"ע אם לפניך הגון, לפני לא כל שכן?! אמר לו: אעפ"כ לך אמור להם לישראל: הגון עליכם בצלאל? אמרו לו: אם לפני הקב"ה ולפניך הגון, לפנינו לא כל שכן?!". ונשאלת השאלה: לאחר הסכמתו של הקב"ה מדוע יש צורך גם להסכמתו של משה רבינו, וכל שכן מה צורך יש להסכמתם של ישראל לאחר שהקב"ה ומשה כבר הסכימו? בספרו עין איה (שם): מסביר **הראי"ה** את הצורך הזה: פרנס מושלם של עם ישראל צריך שתהיינה לו שלוש מעלות: **האחת**, תכונות טובות פנימיות, כמו טוב הלב, מדות טובות, ישרות הלב עין טובה וכדומה, ותכונות אלו אינן גלויות אלא לה' לבדו שהוא חוקר כליות ולב. **השניה** כישורים וכישרונות של מנהיגות להנהיג את העם ולנהלו בתבונה, מעלות אלו אינן גלויות לכל אדם אלא מכירים אותם רק מביני דבר, החכמים הגדולים בעלי הנסיון היכולים לעמוד על כישוריו של הפרנס מה שלהמון העם אין היכולת להבחין בהם. והמעלה **השלישית** הם הכישרונות החיצוניים הכריזמה המרשימה את ההמון, שהיא גלויה וניכרת לכל אדם. והנה בהבחנת המעלה הראשונה טעה אפילו שמואל הנביא, כשראה את אליאב אחי דוד [שמואל א, טז ז] עד שהקב"ה אמר לו: "אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו, כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב". ולא שהמראה וגובה הקומה כשלעצמם הם חסרונות במעלות המנהיג, אדרבא הם נחוצים להיות במנהיג אבל רק כשהן מצטרפות לשתי המעלות האחרות וזהן צריכות להיות בסדר הזה: העדיפות הראשונית במעלות המנהיג היא השלמות הרוחנית, שהמנהיג יהיה בעל תכונות רוחניות ומוסריות, של טוב לב וחסידות, שניה לה היא מעלת החכמה, חכמה מעשית וכישורי מנהיגות, ורק השלישית, בתחתית הסולם, ההופעה והרושם החיצוני שהמנהיג עושה על הציבור. תכונות אלו נחוצות לא רק בהקמת המשכן אלא בכל פעם שאנו עומדים למנות מנהיג לציבור עלינו לנהוג על פי סדר העדיפות הזו, תחילה יש לבדוק את אופיו ואישיותו של המנהיג, אחרי כן יש לבדוק את כישוריו המעשיים וחכמתו, ולבסוף להביא בכלל השיקולים גם את ההופעה והרושם החיצוני שלו. אבל אם נהפוך את הסדרים, ונעמיד בעדיפות הראשונה את הרושם החיצוני והכריזמה החיצוניות, ולאחריה את מעלות החכמה המעשית ולבסוף בעדיפות האחרונה את המעלות הפנימיות של הקדושה והחסידות, כי אז המנהיגות שתבחר לא תוכל למלא בצורה נכונה את תפקידה.

וכך מסביר **הראי"ה** את השאלות והתשובות של הקב"ה, של משה ושל ישראל. כששאל הקב"ה בתחילה את משה: "הגון עליך בצלאל"? כוונתו היתה מה דעתו של משה למעלת החכמה המעשית של בצלאל שהיא גלויה למשה ושלכמותו, ועל כך משיב משה: אם לפניך, מצד המעלות הפנימיות הרוחניות הגלויות רק לריבון העולמים, הגון בצלאל, שהיא המעלה העיקרית, כל שכן שהוא הגון מצד המעלה המשנית של החכמה. ואז אומר הקב"ה למשה שיציג גם בפני ישראל את השאלה: אם בצלאל הגון לפניהם מצד השלמות ההמונית? ועל כך השיבו ישראל כהלכה: תחילה על המעלות הגלויות רק לקב"ה, ואח"כ המעלות הגלויות למשה, אם בשני אלו בצלאל הגון, על אחת כמה וכמה שהוא הגון גם מצד המעלות ההמוניות שהן טפלות להן. מהדו שיח הזה של הקב"ה, משה וישראל, אנו לומדים לא רק את הסדר הנכון לבחירת מנהיג, אלא גם שעם כל החשיבות של המעלות הרוחניות והחכמה המעשית שהן העיקריות בכישורי המנהיג, אין לוותר בבחירת המנהיג את המעלות החיצוניות. ומטעם הזה כותב **הרמב"ם** [הל' סנהדרין פ"ב ה"ו]: "כשם שבית דין מנוקים בצדק כך צריכים להיות מנוקים מכל מומי הגוף, וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולם **בעלי שיבה**, **בעלי קומה**, **בעלי מראה**".

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

להלן מקבץ שאלות בעניין 'דמי שדכנות', חלקם הגיעו למערכת, וחלקם הוספתי משל עצמי וממה שראיתי במקומות אחרים:

להלן השאלות:

א) אם כמה 'שדכנים' בחשו בקדירת הזיווג, ולא ניתן להצביע על גורם אחד יחיד ומיוחד שגרם לשידוך זה, היאך נחליט למי לתת את דמי השדכנות?

ב) בהמשך לשאלה הקודמת, מה הדין אם שדכן א' הציע שידוך, הצדדים נפגשו מספר פעמים אולם לאחר מכן השידוך ירד. לאחר חצי שנה שדכן ב' העלה בחזרה את הצעת השידוך ותוך מספר ימים נשברה הצלחת... למי מגיע דמי השדכנות? לשדכן א' שהוא בעל הרעיון היוזם והמתחיל, או לשדכן ב' שהוא למעשה מי שהביא את השידוך לידי גמר ואין המצווה נקראת אלא על שם גומרה?

ג) מעשה בבחור ששידך את עצמו... ומעשה שהיה כך היה, בחור פלוני רצה להשתדך לבחורה פלונית, ומשכך התקשר לבית הורי הבחורה והציג את עצמו כשדכן ידוע במגזר, והציע להורי הבחורה את עצמו... תוך כדי השיחה הפליג בשבחים על הבחור... ההורים הבטיחו כי הם יבררו על הבחור ויחזרו עם תשובה תוך מספר ימים, ואכן לאחר מספר ימים חזרו אל ה'שדכן' ונתנו תשובה חיובית, ה'שדכן' אמר כי כעת הוא ישאל את פי הבחור, ולאחר ששאל את עצמו וענה הן... הודיע להורי הבחורה כי גם הבחור חפץ בפגישה... בקיצור, כך תיווך לעצמו הבחור את הפגישות עם הבחורה ולאחר מספר פגישות החליטו כי ברצונם להתארס. במעמד ה'וורט' ניגש אבי הכלה אל החתן ונתן לו מעטפה ובה המחאה בנקאית באומרו לו 'זה עבור השדכן פלוני'. כעת שואל הבחור אם מגיע לו כסף זה (זה שהוא החתן בסיפור זה לא אומר שהוא לא יכול להיות גם השדכן...) או שהכסף לא מגיע לו וצריך הוא להימנע מלהפקיד את ההמחאה לבנק?

ד) כידוע שדכנים נוטים לשנות מן האמת ולספר 'חצאי אמיתות' בדרך אל השידוך המיוחל, וכפי שכבר דרשו דורשי רשומות - שדכ"ן = שקר דובר כסף נוטל... והנה מעשה בשדכן אשר סיפר להורי הבחור כי הורי הבחורה מוכנים לתת לחתנם 'סידור מלא', כלומר לממן את כל עלות הדירה של בני הזוג. לאחר שהורי הבחור ביררו על הבחורה ומשפחתה, והתרשמו כי מדובר בהצעה טובה, הביעו את הסכמתם. לאחר מספר פגישות החליטו הבחור והבחורה כי ברצונם להתארס, ומשכך נפגשו ההורים כדי לסגור את העניינים הכספיים. הורי הבחור ציפו למשא ומתן קל ומהיר, שהרי השדכן אמר להם כי הורי הבחורה נותנים 'סידור מלא', וכל מה שנותר הוא רק לסכם על הוצאות החתונה, אולם מהר מאוד התברר להם כי שקר דיבר השדכן, והורי הבחורה אינם מוכנים ואין ביכולתם לתת 'סידור מלא' ולא זאת אלא שמצבם הכלכלי לא מאפשר לתת להם גם לא כמקובל אלא מתחת לכך... הורי הבחור כבר חשבו לחזור על עקבותיהם בלא כלום, אולם לאחר שראו את שברון לבו של בנם, בלית ברירה נכנסו למשא ומתן עם הורי הבחורה אשר בסופו נאלצו להתחייב מעל ומעבר למקובל ומיכולתם, וזאת כדי שלא לשבור את לבו של בנם אשר כבר היה מעורב רגשית בקשר זה. לאחר שהסתיימו הנידונים הכספיים והרימו כוסית 'לחיים', התקשר השדכן וביקש את חלקו...הורי הבחור טענו כי אין הם חייבים לשלם לו 'דמי שדכנות' כלל ועיקר מאחר והוא הטעה אותם וגרם להם להיכנס להתחייבות כספיות מעל ומעבר ממה שחשבו לתת מעיקרא, ויקזז השדכן את דמי השדכנות מסכום זה וישלים להם את הנותר... עם מי הדין?

ה) כמה ומתי נהוג לשלם?

ו) האם תשלום 'דמי השדכנות' מוטל על החתן והכלה אלא שההורים משלמים עבורם או שהוא מוטל ישירות על ההורים משני הצדדים?

ז) מדוע בציבור הדתי לאומי לא נהוג בדרך כלל לשלם את הסכומים הנהוגים בציבור החרדי, ומסתפקים במתנה נאה?

ח) ראובן הציע בחורה לשמעון, ולאחר שנפגשו כמה פעמים החליטו כי זה לא מתאים. שמעון חשב שאותה בחורה תתאים לחברותא שלו - לוי. ואכן לאחר מספר פגישות לוי והבחורה התארסו, ושמעון קיבל דמי שדכנות כנהוג. כעת ראובן תובע משמעון שיתחלק עמו בדמי השדכנות שקיבל מאחר ובלעדיו שמעון כלל לא היה מודע לקיומה של בחורה זו. עם מי הצדק?

תשובה:

בכדי לענות על השאלות הנ"ל, יש תחילה לברר מהיכן נובע החיוב לשלם 'דמי שדכנות' ומהו מקורו.

והנה מושג זה של 'דמי שדכנות' מופיע ג' פעמים בשולחן ערוך חלק חושן משפט[א], ופעם אחת בשולחן ערוך חלק אבן העזר[ב], אך בכל המקומות הנ"ל מדובר בדברי הרמ"א בהגהותיו על השולחן ערוך, ולא בדברי מרן השולחן ערוך עצמו, מה שמלמדנו שבארצות ספרד לא נהגו כלל לשלם 'דמי שדכנות' והיו עושים את השידוכים 'לשם שמיים'[ג].

אולם כאמור בארצות אשכנז אכן נהוג ומקובל לשלם לשדכן 'דמי שדכנות' ומאחר וכך נהוג ממילא הוא חיוב גמור על הצדדים לשלם 'דמי שדכנות' ואין זה תלוי בטוב לבם, ואם לא ישלמו, יוכל השדכן לתבוע אותם בבית הדין ולהוציא מהם את הכסף על ידי הדיינים.

והנה בבואנו לברר מהו יסוד החיוב לשלם כסף זה יש לדעת שיש להבדיל בין שני מצבים:

מצב א': הצדדים או אחד מהצדדים פונים מיוזמתם אל השדכן המקצועי ומבקשים ממנו את שירותיו כדי למצוא שידוך לבנם או בתם.

מצב ב': השכן פונה מיוזמתו אל הצדדים ומציע להם הצעה עבור בנם ובתם.

והנה בעוד במצב א' החיוב לשלם לשדכן נובע מסוגיית 'שכירות פועלים' וכמו כל פועל אחר ששכרתי את שירותיו לצורך עבודה כזו או אחרת, במצב ב' לעומת זאת חובת התשלום אינה נובעת מסוגיית 'שכירות פועלים' שהרי לא הצדדים יזמו פנייה אל השדכן, אלא השדכן פנה אליהם ללא שהם שכרו את שירותיו, ולכן חובת התשלום נובעת מכח סוגיא אחרת והיא סוגיית 'ורד לשדה חברו שלא ברשות'[ד], שבה מבואר שאם פועל עשה מלאכה עבור חברו

שלא ברשותו, וללא שחברו ביקש זאת כלל, מכל מקום מאחר שסוף סוף נעשתה המלאכה והוא נהנה ממנה, חייב לשלם על המלאכה, והוא הדין כאן מאחר שסוף סוף מלאכת השידוך נעשתה אף שלא פנה ויזם את שכירת שירותיו של השדכן, מכל מקום צריך לשלם כמקובל לשלם על מלאכת השידוך[ח].

ומעתה כפי הנהוג ששני הצדדים משתתפים בתשלום 'דמי השדכנות', נמצא שפעמים רבות יקבל השדכן מחצית שכרו מדין 'שכירות פועלים' ומחצית שכרו מדין 'יורד לשדה חברו שלא ברשות' וכגון שהורי הבחור פנו מיוזמתם אל השדכן, והשכן פנה מיוזמתו אל הורי הבחורה, ואו אז מצד הורי הבחור יקבל את כספו מדין 'שכירות פועלים' ואילו מצד הורי הבחורה יקבל את כספו מדין 'יורד לשדה חברו שלא ברשות'.

אמנם החיוב לשלם 'דמי שדכנות' הוא רק במקום שכך נוהגים לשלם כספים אלו, שהרי לא על כל פעולה ופעולה שאחד מבקש מחברו שיעשה עבורו, יכול חברו לתבוע אותו לאחר מכן שישלם לו עבור פעולה זו, אלא רק על פעולה שאכן הנוהג המקובל הוא לשלם עבור פעולות אלו[ו], ומשום כך בארצות ספרד שלא היה נהוג לשלם על מלאכת השידוך, ואנשים היו עושים זאת 'לשם שמיים' לא ניתן לתבוע את הצדדים לשלם 'דמי שדכנות' גם אם מדובר בפנייה יזומה של הצדדים אל השדכן[ז] (אלא אם כן בשדכן מקצועי שזוהי פרנסתו וברור לכל כי הוא עושה את מלאכתו עבור שכר טרחה).

והנה מקובל לחשוב שעיקר תפקיד השדכן הוא לחשוב על ה'רעיון', בחורה פלונית מתאימה לבחור פלוני, אבל לא כן הוא, עיקר תפקיד השדכן הוא לתווך בין הצדדים, ולקרב את דעתם, לתאם ביניהם, לפשר ולגשר ביניהם, גם ובעיקר בעניינים הכספיים, וכמו מתווך דירות אשר מקרב את דעתם של הצדדים, ומשכנע את הקונה בטובת העסקה ומפשר בין הצדדים בוויכוחים הכספיים שביניהם.

ואכן פעמים רבות אין שדכן אחד בלעדי, אלא יש כמה וכמה שדכנים הבוחשים בקדירת הזיווג, חלקם מצד הבחור וחלקם מצד הבחורה, וחלקם משותפים לשני הצדדים, ולאחר שהשידוך מגיע לידי גמר, נשאלת השאלה היאך אנו מחלקים את דמי השדכנות בין כל הנוגעים בדבר, והנה מקובל בפוסקים שיש לחלק את השדכנות לשלושה חלקים: מתחיל, אמצעי וגומר, המתחיל הוא המתחיל בעבודת השדכנות, האמצעי הוא מי שפועל באמצע לקרב בין הצדדים, והגומר הוא מי שמצליח להביא את הדבר לידי גמר כלומר לידי אירוסין.

פעמים שישנו רק שדכן אחד, והוא המתחיל והוא האמצעי והוא הגומר, פעמים שיש שני שדכנים, האחד הוא המתחיל והאמצעי והשני הוא הגומר, ופעמים שיש 3 שדכנים ואף יותר, ופעמים שמכל צד יש מתחיל אמצעי וגומר וכן על זה הדרך.

והנה על אף שמצינו בפוסקים דעות האם ה'אמצעי' זכאי לקבל חלק מדמי השדכנות, וכן מצינו בפוסקים שאין 'מתחיל' נחשב 'מתחיל' אלא אם כן החל לדבר מענייני הנדוניא, אבל אם לא הגיע לשם אבל למתחיל לא ייחשב[ח], מכל מקום כמדומה שכיום אין המנהג כך, וגם האמצעי זכאי לתשלום לפי חלקו, וכמו כן גם 'מתחיל' שלא דיבר בענייני הנדוניא נחשב ל'מתחיל' וזכאי לתשלום לפי חלקו.

ולכן באופן שיש בשידוך מתחיל אמצעי וגומר, הנוהג המקובל הוא לחלק את דמי השדכנות לשלושה חלקים וכל אחד יקבל שליש, ואם היה אחד שהוא היה מתחיל רק מצד הבחור, הרי שהוא יקבל שישית מדמי השדכנות.

סכום 'דמי השדכנות' נקבע לפי המנהג המקובל באותו מקום (אלא אם כן סוכם מראש על סכום אחר) והמועד לשלמו נוהגים כיום שהוא בעת האירוסין.

מעתה יובן ההבדל בין הנהוג בציבור הדתי לאומי למה שנהוג בציבור החרדי, שתפקיד השדכן המצוי בציבור החרדי שונה במהותו מתפקיד השדכן המצוי והרגיל בציבור הדתי לאומי, שבעוד שבציבור החרדי עבודת השדכנות היא לא רק החשיבה על ה'רעיון' בחורה פלונית לבחור פלוני, אלא מלאכת תיווך, תיאום, גישור ופישור בין הצדדים, בציבור הדתי לאומי עיקר עבודת השדכן היא ההצעה הראשונית, ולאחר שהצדדים מביעים את הסכמתם הראשונית הבחור מקבל את מספר הטלפון של הבחורה, ומשם בדרך כלל הדברים מתגלגלים בין הצדדים ללא התערבות השדכן, ולמעשה בכך השדכן סיים את תפקידו.

אשר על כן לא נהוג בציבור הדתי לאומי לשלם את הסכומים הנהוגים לשלם בציבור החרדי, ומסתפקים במתנה מאת בני הזוג לשדכן כאות תודה והכרת הטוב על שדאג וחשב להכיר ביניהם.

ומסופקני, באופן שבני הזוג לא נותנים לשדכן בציבור הדתי הלאומי את המתנה הנהוגה, האם יוכל השדכן לתובעם בבית הדין ולהוציא מתנה זו בדיינים, שמאחר ואין מדובר כאן על תשלום עבור טרחה ופועלה אלא רק על מתנה כאות הכרת הטוב ותודה, ייתכן שאי אפשר להוציא זאת בדיינים ויש לעיין בדבר.

כמובן שכל מה שנכתב הוא על דרך הכלל, ופעמים שאף בציבור הדתי לאומי נהוג לשלם, בוודאי אם מדובר בשדכן מקצועי, ואין ללמוד מן הכלל אל הפרט.

מעתה נבוא לענות על שאר השאלות:

-על מי מוטל החיוב לשלם את דמי השדכנות?

באשר לשאלה אם החיוב לשלם את דמי השדכנות מוטל על החתן והכלה או על ההורים, הנה אם מדובר במצב א', הדבר תלוי מי פנה אל השדכן ויזם את שכירת שירותיו, אך אם מדובר במצב ב' שהחובה לשלם הוא מדין 'יורד לשדה חברו' אזי אם ההורים אלו שטיפלו בשידוך והם המוצאים והמביאים והנושאים והנותנים וכפי שמקובל בציבור החרדי, אזי נראה שחיוב התשלום מוטל על ההורים ולא על החתן והכלה, למרות שבפוסקים מצאנו לכאורה דעות אחרות בעניין זה ועיין בהערה[ט], אך אם הבחור והבחורה עצמם טיפלו בשידוך בכוחות עצמם והם היו הנושאים והנותנים וכפי שמצוי בגילאים מבוגרים יותר, הרי שחיוב התשלום מוטל עליהם, ופעמים שמצד הבחור התשלום מוטל עליו, ומצד הבחורה התשלום מוטל על ההורים, והכל לפי העניין.

-חתן ששידך את עצמו

אודות המעשה בבחור ששידך את עצמו, התשובה היא שאין הוא יכול ליטול לעצמו את דמי השדכנות מאחר שדמי השדכנות לא מגיעים לו על פי דין, וזאת משום שמבואר בפוסקים שמי שהוא 'בעל דבר' לא יכול לשמש בתפקיד השדכן, השדכן הוא אדם ניטרלי המתווך בין הצדדים והוא לא יכול להיות הצדדים עצמם[י].

למה הדבר דומה? למתווך דירות שפנה אליו מוכר דירה שברצונו שימצא לו קונה לדירתו, ולאחר שהמתווך ראה את הדירה ומצאה חן בעיניו, אמר למוכר כי הוא מצא לו קונה, וכי הוא בעצמו מעוניין לקנות את דירה זו, וכעת דורש מהמוכר דמי תיווך...שדבר פשוט

הוא שאינו יכול לדרוש דמי תיווך מאחר והוא לא מתווך בעסקה זו אלא קונה.

-הצעת שידוך שנפלה ושוב עלתה

בדבר השאלה אודות הצעת שידוך שלאחר מספר פגישות ירדה מהפרק, ולאחר תקופה של חצי שנה שדכן אחר עורר אותה, וכעת נגמר הדבר, והשאלה היא למי מגיע דמי השדכנות, נראה שעל האף האמור לעיל שיש לחלק את דמי השדכנות לפי המתחיל האמצעי והגומר, בנידון דידן הדבר שונה, שלאחר שהרעיון ירד מהפרק לתקופה כזו ארוכה, הרי שכעת השדכן השני הוא כבר מתחיל מחדש, ולכן נראה שהוא נקרא השדכן הבלעדי והוא זכאי לקבל את כל דמי השדכנות[א].

אמנם נראה שלמעשה אי אפשר להתעלם מכך שהשדכן הראשון הוא בעל הרעיון והוא זה שקירב בין הצדדים, ולכן ראוי מאוד לפשר ולחלק את דמי השדכנות באופן שכל אחד יבוא על שכרו.

-שדכן שהטעה את הצדדים

אודות השאלה בדבר שדכן שהטעה את אחד מן הצדדים ומשום כך נאלצו להיכנס להתחייבויות כספיות נוספות שלא תכננו מתחילה, נראה כי על אף שהשדכן לא נהג כראוי בלשון המעטה, מכל מקום דמי השדכנות מגיעים לו על פי דין, מאחר ובסופו של דבר השידוך יצא לפועל, והיה יכולת ביד הצדדים להימנע מלבצע שידוך זה, ואחר שהחליטו 'לסגור' הרי שצריכים הם לשלם דמי שדכנות[ב].

-ראובן שידך בחורה לשמעון ושמעון שידך אותה ללוי

בנידון שאלה זו הדבר פשוט שדמי השדכנות מגיעים אך ורק לשמעון, ואין ראובן יכול לתבוע כלום משמעון, שאמנם לולי ראובן שמעון לא היה מודע כלל לקיומה של בחורה זו, מכל מקום תשלום דמי השדכנות הוא אינו עבור 'מידע' אלא עבור תיווך הצדדים, ושמעון הוא המתווך הבלעדי בין הצדדים ולו מגיע התשלום[ג].

לסיום אוסיף ואכתוב מה שמקובל לומר שאי תשלום דמי השדכנות יכול לגרום חס ושלום לחוסר שלום בית ובעיות נוספות, ולכן רבים וטובים נוהגים בזה מעבר לשורת הדין, כדי שלא תיגרם רעה חלילה, וכסף זה הוא כסף כשר ביותר, וכן שמענו מכמה גדולים שהפקידו לקנות אתרוג דווקא מ'דמי שדכנות' מאחר והכסף הזה מגיע להם ביושר[ד].

ויזכו כל הרווקים והרווקות למצוא את זיווגם במהרה.

א - סימן פ"ז סעיף ל"ט, סימן קפ"ה סעיף י', וסימן רס"ד סעיף ז'.
ב - סוף סימן נ'.
ג - שו"ת תשובות והנהגות כרך א' סימן תשל"ו.
ד - בבא מציעא דף ק"א עמוד א'.
ה - כן כתב בביאור הגר"א חושן משפט סימן פ"ז שם, אולם גם בסוגיית 'יורד לשדה חברו' נח' הפוסקים האם חובת התשלום הוא מדין 'נהנה' (ב"ק י"ט עמוד ב') וכן מבואר בקצות החושן על סימן רמ"ו, אולם הגר"א וייס שליט"א (שו"ת מנחת אשר ח"ב סימן קי"ט) לומד שגם חיוב זה הוא מדין 'שכירות פועלים' עיין טעמו ונימוקו, ויש בזה נפ"מ לדינא ואכמ"ל (ועיין לקמן בדבר השאלה האם חובת התשלום היא על ההורים או על החתן והכלה עצמם)
ו - כן הדבר פשוט שלא כל טובה שיהודי מבקש מחברו יוכל לתבוע אותו אח"כ לשלם לו על כך, ומה דאיתא ברמ"א חו"מ סימן רס"ד סעיף ד' שכל אדם שעושה עם חברו פעולה או טובה לא יכול לומר בחנם עשית עמדי הואיל ולא ציויתיך אלא צריך ליתן לו שכרו, אין זה אמור אלא בפעולות שאכן מקובל לשלם עליהם, ועיין קצות החושן סימן קכ"ט ס"ק ט'.
ז - תשובות והנהגות שם.
ח - עיין בכל זה בפתחי תשובה לחו"מ סימן קפ"ה ס"ק ג' וכן בפ"ת לאבן העזר סימן נ' ס"ק ט"ז.
ט - בשו"ת אבני נזר חלק חו"מ סימן ל"ו מבואר שחיוב תשלום דמי השדכנות מוטל על החתן ועל הכלה, אולם ה'ערך ש"י' שהיה מגדולי פוסקי הונגריה באותה תקופה חולק עליו ועיין בספר 'פתחי חושן' על דיני שכירות פרק י"ד אות ב' מש"כ בזה, ולמעשה הדעה המקובלת שבאופן הרגיל שההורים הם אלו שעסקו בכל עניין השידוך עליהם מוטל החיוב לשלם, והיה מקום לתלות מחלוקת זו ביסוד חיוב תשלום דמי השדכנות שאם הוא משום 'נהנה' יש לומר שעיקר ההנאה היא של החתן והכלה, אך אם הוא משום 'שכירות פועלים' הדבר תלוי בעבור מי נעשתה הפעולה והטרחה ובמקרה המצוי העבודה נעשתה עבור הורי הצדדים ויש לדחות (שמעתי מהגר"א וייס שליט"א)
י - משפטי התורה בבא קמא סימן כ"ז.
יא - עיין בפ"ת המוזכר לעיל (חו"מ סימן קפ"ה ס"ק ג')
יב - משפטי התורה בבא קמא סימן כ"ו.
יג - מפשטי התורה חלק ב' סימן ל"ד.
יד - תשובות והנהגות שם.

חָדַשׁ וְחַשֵּׁב

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בחלוקת התפקידים שנתנה לעושי המלאכה, יחד עם הממונים עליהם - בצלאל ואהליאב. התורה מגדירה את כלל בעלי התפקידים, על פי מה שהיה נצרך לעשיית המשכן, כליו ובגדי הכהונה. הן אלו שעיצבו את עצי השיטים, כעמודים וככלים. הן אלו אשר רקמו וארגו את הקלעים, בגדים וכיסוי המשכן. והן אלו שריקעו את המתכות השונות - זהב, כסף ונחושת. לכלי המשכן, בגדי הכהונה[1] וציפויי העמודים.

אך מיוחדות הן שתי המלאכות העיקריות שהיו במלאכת המשכן, בעשיית העצים ובאריגת הבגדים. כשהתורה קוראת למלאכות אלו - חרש וחושב[2], לא רק כשם עצם של הפעולה. כי אם כשם תואר - הבא לתאר את המהות שיש בהם ובתוצאותיהם.

החרש מתעסק הן עם העצים והן עם האבנים היקרות, כשמעשה האבן נחשב כאומנות ומעשה העצים כ**נגרות**[3]. ואילו האדם החושב מתעסק עם הבגדים והקלעים, שאריגת הבדים נחשבת כמעשה מחשבה[4].

וביחד עם הגדרת פעולתם, נמצאת גם הגדרת תפקידם.

שכן חרש האבנים נדרש לעשות את מלאכתו בהשקט, כיוון שאוחז בידיו אוצרות בלומים השווים הון רב. וכל פרסום שהוא על מהות העשייה, עלול להביא לחורשי רעה שינסו לקחת אבנים אלו. ולעומתו חרש העצים משמיע קולו ברבים, בעצם עשיית מלאכתו. וכל אשר סביבו מחרישים קולם, ואין הם נשמעים כלל.

ואילו חושבי המחשבות שאורגים את הבדים, עליהם ליצור צורה שונה בכל צד של הבד[5]. ועליהם לחשב כל פעולה ופעולה של אריגה, כיצד היא תעשה - כך שיצאו שני עיטורים שונים באריג. ומנגד פעולת האריגה מאחדת את הבגד, כך שלא צריך לתפור ולחבר חלקים ממנו יחדיו - כי אם כולם יחידה אחת[6]. ומעשה

המחשבה הנצרך כאן מתבטא, ביכולת לאחד את הבד לכדי בגד אחד שלם.

ובכדי להקים משכן בישראל - חייבים להיות בהקמתו אנשים כאלו המסוגלים להכיל הפכים, שהם בעצם משלימים זה את זה. ובאותה הפעולה עצמה, יטמיעו כוחות שונים ומגוונים. כך שכל אדם בישראל שיבוא למשכן, יזכה להשראת שכינה כפי עניינו ומקומו הרוחני.

לצורך זה נבחרו שני אישים, הבאים משני קצות העם - בצלאל משבט יהודה ואהליאב משבט דן. כמייצגים את מגוון הדעות הקיימים בעם, משוע ועד דל[7]. שאמנם אין פני זה כפני זה, אך כולם יחידה אחת שלמה. וכך הם יכולים לפקח על כל חכמי הלב, שידעו להטמיע בכל כלי ובגד את עניינו הרוחני. ובזה לעשות מקום ומעון לשכינה, שתשכון בלב כל אחד ואחד מישראל.

דבר זה מהווה כתיקון לחטא הגדול - שהיה בשנאת האחים את יוסף, וקנאתם בו. על כך שהביא את דיבתם רעה אל אביהם - שזלזלו בדן בנה של בלהה[8], לקרוא לו עבד[9]. ולמרות זאת לא עמד דן ליוסף בעת צרתו, אלא שתק והשתתף עם שאר אחיו בחרם שהחרימו - שלא לגלות זאת ליעקב אביהם[10].

וכעת משתתפים שוב האחים יהודה ודן, אך הפעם הם מחוברים במטרתם - להקים משכן בישראל. ובשילוב שני הכוחות בעם, מצליחים הם לתת נשמה בכלים ובמשכן - כששורה בו השכינה.

ואף בימינו אלו - ימי הבית השלישי, עלינו להביא את כלל כוחות האומה לכדי ביטוי. לתקן את אשר הפרדנו, שבזה באה עלינו צרה גדולה[11]. ומתוך השלמת איש את רעהו, נזכה להקים מקדש בתוכנו. ואש השנאה והמחלוקת, תיהפך לאש של קודש המחברת את כל ישראל יחדיו. בהשקטת אש המחלוקת[12], והפיכתה לאש של התלהבות המחברת את הלבבות.

ולא **נחרוש** עוד **לחשוב** איש על רעת חברו[13], כי אם **נחריש ונחשיב** איש את רעהו[14] - והאמת והשלום[15] אהבו[16].

1 - **זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר** חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים וקוצצין פתילים מהם וטוין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן... ולמד מן המקרא הזה 'וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות' (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין - רש"י שמות כח, ו

2 - שילוב שני הפעלים חרש - חשב, מביאים ל'**חש - בר**'. שכן הם מסוגלים לחוש גם את הצד החיצוני, יחד עם המהות שבו

3 - **ובחרשת** לשון אומנות כמו (ישעיהו, מ) 'חרש חכם'. ואונקלוס פירש ושנה בפירושן, שאומן אבנים קרוי **אומן** וחרש עץ קרוי **נגר** - רש"י שמות לא, ה

4 - **לחשוב מחשבת** ארגיג מעשה חושב - שם, ד

5 - **כרבים מעשה חשב** כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף א' מכאן ופרצוף א' מכאן ארי מצד זה ונשר מצד זה - שם כו, א

6 - **בתוכו** כתרגומו כפיל לגויה כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט - שם כח, לב

7 - **ואהליאב** משבט דן מן הירודין שבשבטים מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים לקיים מה שנאמר (איוב לד) ולא נכר שוע לפני דל - שם לה, לד

8 - **את בני בלהה** כלומר רגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן - רש"י בראשית לז, ב

9 - ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים - שם

10 - ולמה לא גלה לו הקב"ה לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה ושתפו להקב"ה עמהם (תנחומא) - שם, לג

11 - אלא ודאי עסקו בתורה אלו התלמידי חכמים, וכל זמן שהיה אחדות בין המוני עם לתלמידי חכמים, אף על פי שהייתה שנאת חינם בין תלמידי חכמים כדאיתא בש"ס דיומא (שם), מכל מקום הייתה התורה מגינה ומצילה על כולם. מה שאין כן כשגברה השנאה של המוני עם לתלמידי חכמים והיה פירוד ביניהם, לא היו יכולין להגן עליהם, על אלו שלא עסקו בתורה - תולדות יעקב יוסף, פקודי

12 - יש אש דוחה אש, **דגבריאל** שירד להציל חנניה מישאל ועזריה שצינן את הכבשן מבפנים והקדיח מבחוץ לשרוף את זורקיהן לתוכו כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיח.) - יומא, כא: וברש"י שם

13 - ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל תאהבו - זכריה ח, יז

14 - אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם - שם, טז

15 - **אלה הדברים אשר תעשו** שבזה תהיו מוכנים אל התשועה האמתית, **דברו אמת איש את רעהו**, כי הנביא ראה שחורבן בית השני היה בעון שנאת חנם, וגם שראה בחזיונו את המגלה עפה שיצאה להענישם בעבור שבועת שקר, ושתים נשים שנשאו את האיפה שהם חנופה וגסות הרוח שהיה ביניהם ולכן גלו שנית כנ"ל, ולכן הזהירם שיחדלו מדברים האלה שיגרמו את החורבן שנית - מלבי"ם, שם

כה אמר ה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים **והאמת והשלום אהבו** שאז תהיה גאולה שלימה ויחדלו דברי הצומות וזעקתם - זכריה שם, יט ובמלבי"ם שם

סיפור לשבת

זמן נקט

בימי בין הזמנים שעברו עלינו לטובה, החלפתי דירה עם אחי שגר באשדוד עיר הנמל הדרומית. נהנינו מהקרבה לחוף, מהליכה ברחובות העיר היפה ובעיקר מבתי מדרש ממוזגים המפוזרים ברחבי הרובע.

בעת שהותי קבעתי לי מקום לתפילת מנחה גדולה באחד מן השטיבלאך. היה שם יהודי שאסף תמיד את העשרה הראשונים (בתחילת שמונה עשרה הרי תמיד מצטרפים עוד שני תריסר מתפללים) כדי שבעל התפילה יוכל להתחיל בדיוק בזמן. גם בתפילת ערבית הוא זירז אברכים להצטרף לתפילה בשעה הנקובה.

כשיום אחד קמתי בשעת ותיקין, מצאתי את היהודי מעורר את היוצאים מהמקווה להקדים ולהניח תפילין. שאלתי את אחד מתושבי המקום אודותיו, "הוא הגבאי של השטיבל? כי אם כן" הוספתי לשטוח את פליאתי, "מדוע אינו מסתובב עם קופת הצדקה?" "זיהית יפה" החמיא תושב המקום. "הוא אכן אינו

המשך בעמוד הבא...

גבאי ואף לא חבר ועד בית המדרש, אבל בכל מה שקשור לזמני תפילה ולשיעורי תורה, הוא האיש שעומד בשער לבל תתאחר השעה".

"אה, כנראה שהוא ממש דייקן, 'יקה' כפי שנהוג לכנות אנשים כאלו על שם אורחותיהם של יוצאי גרמניה", אמרתי לבן שיחי. "מי, הוא? ממש לא" הצטחק לעומתי, "אדרבה, יש לו חנות למוצרי אלקטרוניקה שדלתה אף פעם לא נפתחת בדיוק בשעה היעודה". "אז מה הפשט?" גברה תמיהתי והחלה לפלוש לגבול התעלומה, "אינני יודע, את זה תצטרך לשאול אותו, אף פעם לא העמקתי בסוד הדבר, פשוט התרגלתי שזה ככה".

למחרת השכמתי שוב בזמן עלות השחר. רציתי לתת מבט קרוב יותר על האיש הזה, להבין אם יש איזו סיבה מיוחדת להתנהגותו. הפליאה אותי מאוד העובדה שאדם שאינו נושא בשום תפקיד אחראי, והוא גם אינו זקן נרגן או דייקן כרוני, לוקח על עצמו את תפקיד הנודניק שמתעקש על תפילות בזמן הנקוב בלוח במדויק.

"בוקר טוב ר' מנחם" איחלתי לו כמי שבילה כבר כמה תפילות במחיצתו וגילה את השם הרקום על נרתיק הטלית ותפילין שלו. "בוקר טוב גם לך, אורח, וסליחה שעדיין לא קידמתי את פניך", השיב לי בהתנצלות קלילה. "יש לי איזו שאלה אליך, אפשר לשאול?" - "כן בשמחה", חייך ר' מנחם, כשהוא מניח את נרתיק הטו"ת בחיקו, מתכוון להשיב לשאלתי תוך כדי הילוכו.

"אינני רוצה להישמע חטטן, חלילה", הסתבכתי בשאלה מרוב מבוכה ושתקתי באמצע, "מה רצית לשאול?"

מנחם לא הבין למה השתתקתי. "למה אתה כזה דייקן בשעת התפילה?" פלטתי וחששתי שמא הוא יפגע. הוא חייך לעצמו, חופן את זקנו, היה נראה שהוא אכן מופתע מהשאלה. הוא טפח על גבי: "זה בסדר, אני שמח ששאלת, פשוט כבר הרבה שנים שאף אחד לא העלה את הנושא, מנהגי כבר התקבל כמובן מאליו".

הוא ביקש שאלווה אותו לביתו והוא יספר לי אודות הקפדתו: "הייתי בחור צעיר בישיבה קטנה, למדתי המון, פרקי גמרא שלמים בלילות ובימים. חברי החשיבו אותי כשפיץ של הישיבה, שקדתי על מסכתא אחר מסכתא.

הייתה לי מן בעירה פנימית וכנראה גם תשוקה לתשומת לב ילדותית, לכן למרות אופיי הדי שובב למדתי ללא הפסקה. הפכתי לילה ליום, הייתי נשאר לילות שלמים, חוזר על פרקים ישנים. למחרת הייתי נרדם בשיעור ואפילו בארוחת צהריים, אך בזמן שלטון הכוכבים הרגשתי מוצף אדרנלין. יכול להיות שרציתי גם לחקות את גדולי הדורות שהיו הוגים בתורה בלילות.

כך התנהלתי במשך תקופה ארוכה. כמובן שהגוף דרש את שלו. חליתי לעיתים, במקביל גם נחלשתי רוחנית ונכנסתי לתקופת משבר כללית.

לא היה לי חשק ללמוד כבתחילה, ואת החברותא שבא לדרבן אותי, דחיתי. הרי אני הייתי לומד כמעט כל לילה, שלא יבואו עכשיו לבקש ממני להשתתף בסדר בקיאות מצומק. כך התהלכתי מדוכדך מספר חודשים, עד שנפלתי ברשתו של המשגיח הוותיק. יהודי ירא שמיים ומאוד חכם. הוא אמר לי יום אחד: "אתה לא חווית שום נפילה, כי עדיין לא עלית למעלה".

התרעמתי, "כבוד המשגיח, אני הייתי לומד חמש עשרה שעות ביממה ביום וגם בלילה". המשגיח הביט אל תוך עיני, "הוא אשר אמרתי, אתה עוד לא עלית למעלה, כי הפכת את היום ואת הלילה".

"אתה יודע מה הפשט של זמ"ן נק"ט?" "כמובן המשגיח כל ילד יודע, ראשי התיבות של שישה סדרי המשנה". "אני רוצה להגיד לך עוד פשט שזכיתי לשמוע מהרה"ק ר' אהרן מבעלזא זצוק"ל". המשגיח נזכר בערגה בדמות אותו צדיק ואמר: "זמן נקט זה כפשוטו שצריך לנקוט בפלך הזמן, לאחוז בו ולהתנהל לאורו. הוא מרומז בסדרי המשנה כי זהו המפתח לקניין התורה, לכלכל את השעות והימים ולא לבזבז זמנים מיותרים".

"כך עשיתי" לא התאפקתי והתפרצתי לדברי המשגיח, "למדתי בכל שעה פנויה". עוד בטרם סיימתי, סימן לי המשגיח, "הוסיף הרה"ק מבעלזא זי"ע: ללכת לישון מאוחר וגם לקום מאוחר זה לא חכמה, החכמה היא ללכת לישון מוקדם וגם לקום מוקדם".

"לא הפכתי לאדם דייקן בכל תהלוכות חיי", אמר לי ר' מנחם, אבל מאז אני עומד בתוקף בכל מה שקשור לזמני תורה ותפילה. למדתי לשלוט על שעות הקדושה.

(גל' קביעותא)

שביבים / שאול שיף

זהירות בדיבור

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם, וגו'. שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ וגו', לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ וגו' (שמות לה א-ג). אֶפְשָׁר לְרַמֵּז, דְּהַדְּבָרִים שֶׁמּוֹצִיא אָדָם מִפִּיו עוֹשִׂים פְּעֻלּוֹת לְמַעְלָה, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ חֻמְרָא גְּדוֹלָה בְּלָשׁוֹן הָרָע, דְּפוֹגֵם בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה, וְהוּא הַדִּין דְּבָרִים בְּטֵלִים. וְעַל זֶה אָמְרָה הַתּוֹרָה (דברים לב מז) 'כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא', כְּלוֹמַר, אַל תַּחְשֹׁב שֶׁהַדִּבּוּר רֵיק הוּא, כִּי אִם רֵיק הוּא, מִכֶּם הוּא (ב"ר א יד), שֶׁאֵין אַתֶּם רוֹדְפִים אַחַר הַקְּדֻשָּׁה וְהַטָּהֳרָה לָדַעַת פְּנִימִיּוּת הַדְּבָרִים, וְהַחֶסְרוֹן מִכֶּם הוּא בָּא. וְהִנֵּה, מִלְּמּוּד הַתּוֹרָה וּמִן הַתְּפִלָּה יָדוֹעַ יֵדַע הָאָדָם שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו הֵם בּוֹנִים עוֹלָמוֹת לְמַעְלָה, שֶׁהֵרֵי עֲלֵיהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד (אבות פ"א מ"ב). וּכְשֵׁם שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה בּוֹנִים עוֹלָמוֹת לְמַעְלָה, כָּךְ בְּהֶפֶךְ, דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים עוֹשִׂים פְּגָם גָּדוֹל לְמַעְלָה. וְעַל זֶה הֶזְהִירָנוּ הַרְבֵּה עַל דִּבְרֵי חֹל בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִפְגֹּם בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא קֹדֶשׁ (שבת קיג: ירושלמי שבת פט"ו ה"ג):

משה הקהיל את כל ישראל להזהירם על הדיבור

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁרָצָה לְהַזְהִירָם עַל שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן וְהַדִּבּוּר, וּלְפִי שֶׁדָּבָר זֶה מָצוּי בְּכָל הָעוֹלָם וְהֶרְגֵּלוּ בּוֹ, אִם בְּלָשׁוֹן הָרָע אוֹ בְּדְבָרִים בְּטֵלִים אוֹ בְּשֶׁקֶר אוֹ בְּדִבְרֵי מֹרָמָה וְכַיּוֹצֵא, כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָחַז לוֹ דֶּרֶךְ לְעַצְמוֹ, לְפִיכָךְ כִּנֵּס כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם הֱווּ זְהִירִים בִּשְׁמִירַת הַדְּבָרִים, כִּי לֹא דָבָר רֵיק הוּא, כִּי הַדְּבָרִים עוֹשִׂים פְּעֻלָּתָם לְמַעְלָה, לְטוֹבָה אוֹ לְהֶפֶךְ. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם, כְּלוֹמַר, אֵלֶּה הַדְּבָרִים שֶׁאַתֶּם מוֹצִיאִים מִפִּיכֶם, אַל יַעֲלֶה בְּדַעְתְּכֶם שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם, דְּהַיְנוּ, עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה מַמָּשׁ לְמַעְלָה, וְלָכֵן הִשָּׁמְרוּ מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם פֶּן תִּפְגְּמוּ בְּדְבָרִים. וְעַל זֶה סָמַךְ לָזֶה שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, וְהִשָּׁמְרוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁלֹּא תְּדַבְּרוּ בּוֹ דִּבְרֵי חֹל, דְּבָרָה אַתָּה עוֹשִׂים פְּגָם גָּדוֹל לְמַעְלָה. וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא תָּבוֹאוּ לִידֵי כַּעַס בְּשַׁבָּת, דְּזֶה הוּא הַפְּגָם הַגָּדוֹל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא תָּבוֹאוּ לִידֵי כַּעַס בְּשַׁבָּת, דְּכָל הַכּוֹעֵס כָּל מִינֵי גֵּיהִנָּם שׁוֹלְטִים בּוֹ (נדרים כב.). וְהַסִּבָּה הַמְּבִיאָה לְכָל אֵלֶּה הִיא שִׂפַת יֶתֶר וּדְבָרִים בְּטֵלִים, לְפִיכָךְ הִזְהִירוּ בַּדְּבָרִים הַרְבֵּה יוֹתֵר, וּבָזֶה תָּבוֹאוּ לִידֵי קְדֻשָּׁה:

(פיתוחי חותם פרשת ויקהל)

התולה הגניבה באחרים

בגמ': אמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא, הכופר בפקדון פסול לעדות (בבא מציעא ד, א).

בשו"ת משאת בנימין (סי' נא) נשאל בדבר כשרות גט, שיצא קול על אחד העדים החתומים בו שהפקידו אצלו אמתחת, שהיה בו כיס של מעות שטרי חובות ושאר דברים, ולא היה שום עדות על הפיקדון.

לאחר זמן בא בעל הפקדון ולקח מהנפקד את אמתחתו, וכאשר פתח את אמתחתו והנה הכיס עם המעות איננו, ואז צוח בעל הפקדון ווי לחסרון כיס שלקח הנפקד, ולא הועיל לו כי הנפקד כפר ואמר לא ידעתי מאומה, ושקר אתה מדבר כי לא חסר שום דבר ממה שהפקדת בידי, עד שנתגלגל הדבר לפני פרנס החודש וצוה לתפוס את הנפקד בתפיסה, גם צוה למשרתיו השוטרים לחפש את כל בית הנפקד וכן עשו, ומצאו הכיס עם המעות תחוב בחור הכותל בבית הנפקד, והנפקד כאשר ראה שמצאו הגניבה אמר לא ידעתי מי עשה הדבר הזה, אפשר שאשתי ובני ביתי גנבו והחביאו בלי ידיעתי.

כל זה העידו המשרתים עכשיו, אחר שיצא עליו קול שגזלן הוא, והנה העד החותם הזה עדיין הוא בחיים, ושלחו אחריו ושאלו אותו על ענין הקול שיצא עליו אם אמת הוא, ובתחילה היה מתרץ את עצמו שלא יהא נתפס כגנב, פעם אחד היה תולה באשתו ובאנשי ביתו, ופעם אחד היה אומר כי מלוה ישנה היה לו אצל המפקיד כנגד אותן המעות שלקח, ולבסוף הודה ואמר שאמת הוא שעשה המעשה הנ"ל ששלח יד בפקדון, אך טוען שאחר שעשה המעשה הנזכר עשה תשובה גמורה קודם שחתם על הגט, וכן טוען שהתענה כמה תעניות בינו לבין עצמו, והביא ראיה שעשה תשובה מכך שהחזיר כמה זהובים של אחרים שהיו בידו, ובאה השאלה אם להאמינו שעשה תשובה והגט כשר או לא.

בתשובתו כתב שהאשה הזאת מותרת להנשא אפילו לכתחילה, מפני שאין בכל זה כדי לפסול את העד ולהוציאו מחזקת כשרותו ואף שהוא היה כופר בפקדון, ובסוגיין אמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא, הכופר בפקדון פסול לעדות, מ"מ יש לחלק שאי"ז דומה לסוגיין, שמה שאמר רב חסדא שהכופר בפקדון פסול לעדות מדובר בכופר בפקדון שבגלוי כגון בהמה או כלים, וטוען לא היו דברים מעולם, ולפיכך כשבאו עדים ואומרים שבשעה שהוא כפר היה הפקדון ברשותו, פסול הוא לעדות כיון שאין לו אפשרות לטעון שלא ידע שהפקדון אצלו, משא"כ בנידון זה שהכיס עם המעות היה באמתחת, יכול לטעון ולומר שלא ידע מעולם מהכיס ומהמעות שהרי בשעת פקדון לא ראה מה היה באמתחת, ואמתחת לקח ממנו ואמתחת החזיר לו, והרי אין דרך בני אדם לחפש באמתחת שמפקידים אצלם, ולכן יכול לתלות את הגניבה באשתו ובניו וב"ב. ומשום בני ביתו שגנבו אין פוסלים אותו עצמו, ואע"ג שדוחק הוא לתלות בבני בית איך בכך כלום. ועיי"ש שהאריך עוד בעניין זה. וע"ע בשו"ת מהר"ם לובלין (סי' פא) שכתב גם כעין סברא זו.

הקטע בספה"ק 'נועם אלימלך' - המסוגל לשמירה ולרפואה

כאשר נסע הגה"צ רבי מנחם ארנסטר ראש ישיבת ויזניץ שליט"א להשתטח על ציון קדשו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בכ"א אדר תשמ"ח, הורה לו חמיו הרה"ק הישועות משה' מויז'ניץ זי"ע ללמוד על יד הציון הק' למען ישועת הכלל והפרט את דברי קדשו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בספרו הק' נועם אלימלך בפרשת בשלח על הפסוק (טו, כו) "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך" וזה לשונו הקדוש:

"רש"י ז"ל הקשה בוודאי כאשר לא ישים למה לרפואה. ונראה לפרש, הנה כתיב (שמות כ, ב) "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ומקשים למה לא אמר 'אשר בראתי שמים וארץ', שלפי הנראה זה חידוש יותר.

אך נראה דבאמת זה חידוש יותר שהוציאנו מארץ מצרים, דהנה בריאת עולם היה מחמת שהשי"ת ב"ה רצה להיטיב לברואים, ואין הבריאה חידוש נגד השי"ת, כי טבעו להיטיב. אבל יציאת מצרים שהכה השי"ת את המצרים במכות מופלאות וזה נגד טבעית הבורא ב"ה, כי מפי עליון לא תצא הרעה, אך מחמת שזה היה הטבה לישראל מה שהכה את מצרים ועיקר הטובה היה לישראל, עשה השי"ת נגד הטבעית להכות אותם וזה חידוש יותר גדול.

וזהו "כל המחלה לא אשים", אך איך הכה אותם הלא מפי עליון לא תצא הרעה, לזה אמר "כי אני ה' רופאך" ונמצא היה ההכאה הזאת הטבה לישראל, אבל להשים חלילה שום מחלה על ישראל זה בלתי אפשר, כי מה הטבה יבא מזה, וק"ל.

הרה"ק ה'ישועות משה' מויזניץ זי"ע, הורה מאז לרבים שנסעו להשתטח על הציון ללמוד על הציון מאמר זה.

(שרפי קודש עמ' רצד)

ריח החמין

שח הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל: אספר לכם סיפור אמיתי שסיפר רבי שמחה וסרמן בנו של מרן הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצוק"ל הי"ד, אשר שימש כרב בלוס אנג'לס.

היתה שם משפחה של בעלי תשובה שהתקרבה ליהדות דרכו, ובנם הגדול הגיע ברוך ד' לגיל בר מצוה. לאותה משפחה היו הרבה ידידים וקרובי משפחה, והם החליטו לערוך את שבת העליה לתורה בבית מלון.

ומאחר ובית המלון היה מחוץ לעיר, בהזמנות ששלחו הם ציינו שמי שאינו יכול לבוא ולשהות שם כל השבת, יוכל לחילופין להשתתף בסעודת המצוה שתיערך באמצע השבוע, והדגישו שהם מבקשים לא לנסוע בשבת.

הרב וסרמן, מסיבה כלשהי לא יכול היה להגיע לשם לשבת, וביום ששי בבוקר התקשר לבעלת השמחה, איחל לה מזל טוב והתנצל שלא יוכל להשתתף בפועל בשמחתם.

בהמשך שאל אותה הרב האם הכינה חמין - טשולנט לשבת, והיא ענתה שלא. "כבוד הרב", כך היא אמרה, "הידידים שלנו אינם יודעים מה זה חמין. כל המאכלים שהכנו לסעודת היום יהיו קרים, כולל הבשרים והתוספות". אמר לה הרב: "אני מבקש ממך שבכל אופן תכיני חמין"...

וכמובן בקשתו של הרב התקבלה.

בבוקר יום השבת נעצרה ליד המלון מכונית, ומתוכה יצאו זוג אנשים מבוגרים. הם נכנסו לבית המלון, ולפתע נעצרה האשה ואמרה לבעלה: "אינני יכולה, בוא נצא מכאן מיד". ועוד בטרם הספיקו בעלי השמחה לגשת אליהם, הם כבר נעלמו מן האופק.

במוצאי שבת התקשרו בעלי השמחה לברר מה ארע בדיוק, ואז שמעו מהם את המעשה המופלא הבא:

אשה זו היתה ניצולת שואה. היא נלקחה מביתה בגיל שש, שהתה שנים מספר במחנות ובתום המלחמה היגרה לאמריקה, שם בנתה את ביתה.

היא לא זכרה שום דבר מתקופת הילדות שלה בפולניה, לא אבא ולא אמא, לא שבת ולא כל סממן יהודי אחר, ועובדה זו ממש הרסה לה את החיים. היא ניסתה אפילו להיוועץ בפסיכולוגים ופסיכיאטרים שיסייעו לה לשחזר את עברה, ולא עלתה בידם.

והנה באותה שבת כשנכנסה לבית המלון והריחה את ריח החמין, לפתע הכל צף ועלה לנגד עיניה כאילו קרה היום... מה קרה? כאשר חטפו אותה מהבית בפולניה, היה זה בשבת קדש, ובבית היה ריח של חמין.

ועתה כשהריחה את ריח החמין, הכל חזר לה. כל זכרונות הילדות מהבית החם והאהוב... היא היתה בהלם, לכן לא יכלה להמשיך והחליטה לשוב לביתה.

ושמעתי שהזוג הזה נעשו בעלי תשובה אמיתיים.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net